

שכוונתו להשאיר לעצמו את כל מה ששייך לפירות, דהיינו גם
את הענפים, שאם לא כן מדוע פירש 'חוצ' מפירותיו, הרי גם אם
לא היה מפרש זאת לא היה הראשון קונה את הפירות, כיון
שהקנה לו את הדקל בלבד.
הגמרא פושטת את הספק: **אמר רבא אמר רב נחמן, אם תמצי לומר**
שהמקנה דקל לאחד מפירותיו לאחד, לא הוי שיוור מקום פירי – אינו
משייר את הענפים שעליהם צומחים הפירות, אלא נתן הכל
לראשון, מכל מקום באופן שאמר (דקל לאחד ושיוור פירותיו
לפניו) [חוצ' מפירותיו], הדין הוא דשיוור מקום פירי – ששיר לעצמו
מקום צמיחת הפירות [ענפי האילן].
ומפרשת הגמרא הטעם: (מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה
משייר) [ואליבא דרב זבד] – וכפי שפירש רב זבד, דשנינו במשנה
לעיל (סו.א) שהמוכר בית, אינו כולל במכר את הדיוטא העליונה
ועלית הגג. ועל משנה זו אמר ריש לקיש (סו.א) שבאופן שייתר
בלשוננו כשמכר את הבית ואמר 'על מנת שדיוטא העליונה שלי'
הדין הוא שדיוטא העליונה שלו. **דאמר רב זבד (סו.א) דהיינו לענין**
זה שאם רצה להוציא את חצי מהגג לחצר, מוציא, אלמא – מוכח
מכאן דכיון דדיוטא ששיר – שאמר במפורש שאינו מוכר את
הדיוטא, אף על פי שלא היה צריך לפרש, שהרי 'המוכר בית, אינו
כולל במכר את עלית הגג', לפיכך מקום ויון נמי ששיר – אנו
אומרים שכוונתו לשיר לעצמו אף את מקום החזים, דהיינו זכות
בחצר שיוכל להוציא זזים מהגג לחצר. ואם כן **הקא נמי כיון**
דאמר חוץ מפירותיו, וייתר בלשוננו, הדין הוא דמקום פירות ששיר
– ששיר לעצמו מקום צמיחת הפירות דהיינו ענפי האילן.
הגמרא מביאה שיש ששנו את הספק לעיל ואת מה שפשט רב
נחמן, על דין אחר: **אמר ליה רבי אבא לרב אשי, אגו, אדרבי שמעון**
בן לקיש מתנינן לה – אנו שנינו ספק זה והאם דורשים לשון
מיותרת] על דינו של רבי שמעון בן לקיש ולענין מתנת בריא.
דשנינו במשנה לעיל (סו.א) שהמוכר בית, אינו כולל במכר את
הדיוטא העליונה [ועלית הגג]. ועל משנה זו **אמר רבי שמעון בן**
לקיש שאדם המוכר בית לחבירו ואמר לו בפירוש על מנת שדיוטא
העליונה שלי, הדין הוא שדיוטא העליונה שלו, כלומר ששיר
לעצמו את הזכות להוציא זזים מהגג לחצר, ואין הקונה מעכב
עליו. ובהכרח שזו היתה כוונתו כשאמר 'על מנת שדיוטא העליונה
שלי, שהרי כדי שתישאר עלית הגג אצלו אינו צריך שיוור
במפורש.

שכיב מרע שאמר תנו הלוואתי שפלוני חייב לי במלוה על פה
לפלוני, ומעתה יתחייב הלוה לפרוע לאותו פלוני במקומי, דיבורו
הועיל, והלוואתו קנויה לפלוני. ואם על גב דהקנאה זו ליתיה – אינה
שייכת באדם בריא, שבריא אינו יכול להקנות מלוה על פה, מפני
שמעות החוב ניתנו להוצאה ואינם בעין, ואי אפשר להקנותם.
וזהו שלא כפי שדייקנו לעיל (קמ"ב) מדברי רב נחמן עצמו, שבאופן
שאינ קנין מועיל בבריא, אף בשכיב מרע אין אמירתו מועילה
כלום.
הגמרא מתרצת שני תירוצים. תירוץ ראשון: **רב פפא אמר שונה**
הדין בהלוואה, שיכול השכיב מרע להקנות מלוה על פה, הואיל
וירש יורשה, כלומר חכמים נתנו למתנת שכיב מרע דין של
יורשה, ומכיון שהלוואה שייכת ביורשה, אפשר גם להקנות מלוה
על פה במתנת שכיב מרע.
תירוץ שני: **רב אחא בריה דרב איקא אמר, אכן הקנאת הלוואה**
איתא אף בבריא, וכדרך הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב,
האומר לחבירו קנה שלי שמונה בדין בפקדון או בהלוואה תננו
לאדם פלוני, אם היה הדבר במעמד שלשות – המפקיד, הנפקד
והמקבל, קנה המקבל, והוא זה שיגבה את החוב. הרי ששייך קנין
אף במלוה על פה בבריא, ולפיכך מועילה אמירת שכיב מרע.
הגמרא דנה בשכיב מרע שהקנה דקל לאדם אחד ופירות לאדם
אחר: **איבעיא להו, שכיב מרע שהקנה דקל לאחד, והשאיר לעצמו**
את הפירות, ולאחר זמן הקנה את פירותיו לאדם אחר מהו – האם
יכול לחזור בו מהנתינה כשיעמוד מחוליו, וצדדי הספק הם, מי
ששיר מקום פירי – האם כשהקנה את הדקל לראשון, השאיר
לעצמו את הענפים שעליהם צומחים הפירות, ואף על פי שאחר
כך הקנה את הפירות עצמם לאחר, עדיין ענפי האילן נשארו שלו,
והרי זו 'מתנת שכיב מרע' במקצת, שאפילו עמד מחוליו אינו
חוזר, ולפיכך אינו יכול לחזור בו. או שהנותן לא ששיר לעצמו את
ענפי האילן, אלא הקנה לראשון את הדקל ואת הענפים, והרי זו
מתנת שכיב מרע בלא שיוור שהדין הוא שאם עמד מחוליו חוזר
בו מהמתנה.
ממשיכה הגמרא: **אם תמצי לומר שהמקנה דקל לאחד ופירות**
לאחר, לא הוי שיוור, מפני שכשהקנה לראשון הקנה גם את
הענפים, והרי זו מתנת שכיב מרע בלא שיוור, יש להסתפק באופן
שאמר לראשון בפירוש שהוא מקנה לו את הדקל (לעצמו) חוץ
מפירותיו, מהו – האם כיון שהזכיר 'חוצ' מפירותיו' גילה בדעתו

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו הודעתו מיום הולדתו שלו. ובודאי ידוע לו הנהגה בעלי' לתורה, לימוד
שיעור נוסף הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות נוסף על השיעורים הרגילים ושלשת השיעורים
השונים לכל נפש דחת"ת ומקיימם, הנה יה"ר מהשי"ת שתה"י שנה זו שנת הצלחה אצלו בלימוד הנגלה
ובלימוד פנימיות התורה וקיום המצות בהידור אשר כל זה תלוי במסירה ונתינה אמיתית לכל הנייל
בנוגע לעצמו, ובודאי משפיע ג"כ על חבריו שיתאמצו במסירה ונתינה זו ובפרט בימינו אלה אשר
כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע הנה זה עומד אחר כתלנו ואשר עי"ז יתקיים
בהקדם היעוד המקווה שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

בברכה,

נ.ב. כאן ולהבא הנה ילמוד דא"ח גם בלילה.

מרע שנתן את נכסיו בולן לראשון, ולאחר מכן חזר בו ונתן את
מקצתן לשני, השני קנה לגמרי והנותן אינו יכול לחזור בו אף
לאחר שעמד מחלו, שזו מתנת שכיב מרע במקצת, ואילו
הראשון לא קנה, מדייקת הגמרא: מאי לאו, בשמית השכיב מרע
לבסוף, והראשון לא קנה כיון שהחזרה במקצת הנכסים נחשבת
חזרה מכל המתנה.
דוחה הגמרא: לא – הברייתא אינה מדברת שמת, אלא באופן
שעמד מחלו, ולפיכך השני קנה, כיון שמתנתו היתה מתנה
במקצת, אך הראשון שמתחילה קיבל את כל הנכסים מתנתו
בטילה לגמרי, כיון שהשכיב מרע הבריא. מוכיחה הגמרא את
דחייתה: הכי נמי מסתברא, שמדובר כשהבריא, מדקתני סיפא,
שאם השכיב מרע נתן מקצתו לראשון, וכולן – שאר הנכסים לשני,
ראשון קנה, שני לא קנה. אי אמרת בשלמא שמדובר בברייתא
באופן שעמד מחלו, משום הכי השני לא קנה, כיון שקיבל את כל
הנכסים מנשואו, ודינו כמתנת שכיב מרע בכולה' שאם עמד
חזר בו. אלא אי אמרת שבסיפא מדובר בשמית השכיב מרע
לבסוף, תרנייהו ליגנו – הרי שניהם צריכים לקנות כדין מתנת
שכיב מרע שקונה לאחר מיתה כאשר אין שיעור. ומכיון שבסיפא
מדובר כשעמד מחלו, מסתבר שאף ברישא מדובר כשעמד
מחלו.
הגמרא מוכיחה עתה מהברייתא שחזרה במקצת נחשבת חזרה
בכולה אמר ליה רב יימר לרב אשי, ותניי נמי – הרי גם אם תעמיד
את הברייתא בשעמד מחלו, עדיין יש להוכיח מהברייתא שחזרה
במקצת נחשבת חזרה בכולה, משום דאי אמרת בשלמא שחזרה
במקצת תניא חזרה בכולה, תנינו – וזה הטעם דשני מיהת שקיבל
רק מקצת הנכסים קנה, כדין מתנת שכיב מרע במקצת, אלא אי
אמרת שחזרה במקצת לא תניא חזרה בכולה, אם כן תייתי – יחשב
הדבר בשכיב מרע המקחלק את נכסיו לכמה בני אדם, ויכין שנמצא
שחילק את כל נכסיו, כאשר יעמוד מחלו ליהודי מנייהו לא ליגנו
– שניהם לא יקנו. ובהכרח יש לומר שכיון שחזר בו במקצת ממה
שנתן לראשון התבטלה כל המתנה שנתן לו, ולכן קנה השני אף
אם הבריא הנותן.
והלכתא – נפסק להלכה, חזרה במקצת תניא חזרה בכולה. ולפי זה
מה שמבואר ברישא ששני קנה וראשון לא קנה, משפחת לה בין
שמת בין שעמד, שהראשון לעולם אינו קונה כיון שהנותן חזר בו
מכל מתנתו, והשני קנה בכל אופן, כיון שזו מתנה במקצת
המועילה בין כשמת ובין כשהבריא. ומה שנינו בספא 'מקצת
לראשון וכולן לשני, ראשון קנה שני לא קנה', שזו משפחת לה אלא
בשעמד מחלו, ולכך חזר בו ממה שנתן לשני שהיה 'מתנת שכיב
בכולה', ואינו יכול לחזור בו מהראשון שהיה 'מתנת שכיב מרע
במקצת', אבל אם מת גם השני קנה.
הגמרא דנה בשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו: איבעיא להו, שכיב
מרע שהקדיש כל נכסיו, ועמד מחלו, מהו – האם יכול לחזור בו
מהקדש, מי אמרינן, כל לגבי הקדש גמר וימקני – שלענין הקדש
אדם גומר בדעתו להקדיש בלב שלם, ודעתו שיחולל הקדש אף
אם יעמוד מחלו, או דלמא, כל לגבי נפשיה לא גמר וימקני –
לעולם אדם דואג לעצמו ואינו רוצה להישאר בלי נכסים, ולפיכך
אף הקנאתו להקדש היתה רק על הצד שימות לבסוף.
ספק נוסף: אף אם לגבי הקדש נאמר שדעתו להקדיש אף אם
יבריא, יש להסתפק מה הדין בשכיב מרע שהפקיר כל נכסיו,
והבריא, מהו, מי אמרינן ביין דהפקיר את ממונו לכולם ואף לעניים
בעשריהם, גילה בדעתו שאינו מקפיד על ממונו זה ורוצה להוציא
מרשותו ואינו חפץ בחזרתו, גמר וימקני – כוונתו ליתנו במתנה
גמורה, או דלמא, כל לגבי נפשיה לא גמר וימקני, והפקיר רק על
דעת שימות.
ספק נוסף: אף אם לגבי הפקר תאמר שהואיל והפקיר ולא דקדק
לחלק את נכסיו לאזהביו, הראה שאינו מקפיד על ממונו, והפקירו
אף על דעת שיבריא, יש להסתפק בשכיב מרע שחילק כל נכסיו
לעניים, מאי, מי אמרינן שכיון שזו צדקה, ויד עניים כיד הקדש,

ועל דין זה איבעיא להו, באופן שהקנה את הבית לאחד ודיוטא
לאחד מהו, מי הוי שיעור – האם כוונתו לשייר לבעל הגג זכות
בחצר שיוכל להוציא זיוזים מהגג לחצר, או לא, ואם המקצא לומר
שהמקנה בית לאחד ודיוטא לאחד, לא הוי שיעור – אין כוונתו לשייר
לו זכות בחצר. יש להסתפק באופן שאמר במפורש חוץ מדיוטא
מהו – האם כיון שהוסיף ואמר 'חוץ מדיוטא' שהוא לשון מיותר,
כוונתו לשייר לבעל הגג זכות בחצר שיוכל להוציא זיוזים מהגג
לחצר.
הגמרא פושטת את הספק: אמר רבא אמר רב נחמן, אם המקצא
לומר באופן שהקנה בית לאחד ודיוטא לאחד, לא הוי שיעור, אבל
אם פירש שמוכר חוץ מדיוטא הוי שיעור, ואליבא דרב זביד דאמר
רב זביד לענין מה שאמר ריש לקיש שאם ייתר בלשונו כשמוכר
את הבית ואמר על מנת שדיוטא העלינוה שלי הדין הוא שדיוטא
העלינוה שלו, דהיינו לענין זה שאם רצה להוציא מה זיוזין מוציא,
אליבא – מוכח מכאן, שכוין דשייר דיוטא במפורש, מקום זיוזין נמי
שייר, דהיינו זכות בחצר שיוכל להוציא זיוזים מהגג לחצר, משום
שייתר בלשונו, ואם כן יש לומר כן אף בנותן את הבית לאחד
ודיוטא לאחר, ואמר 'חוץ מדיוטא'. (הכא נמי כיון דאמר חוץ
מפירותיו מקום פירי שיעור).
הגמרא מבארת דיני מתנת שכיב מרע: אמר רב יוסף בר מניימי,
אמר רב נחמן, שכיב מרע שקנה את כל נכסיו לאחרים, רואין, אם
מתחילה בזמן שהיה חללק, התחיל לחלק, דעתו היתה לחלק את
כל נכסיו, הרי זו מתנת שכיב מרע, ואם מת, קנו בולן אף על פי
שלא היה קנין, ואם עמד מחלו חזר כבולן, אולם אם בזמן
שהתחיל לחלק היה בדעתו להשאיר לעצמו חלק מנכסיו, ולאחר
מכן נמלך וחילק את כל נכסיו, אם מת קנו בולן, ואם עמד מחלו
אינו חזר אלא באחרון שנתן לו שאז לא השאיר לעצמו שום
נכסים, ונחשב 'מתנת שכיב מרע'. שואלת הגמרא: מדוע כשלא
חילק הכל בבת אחת קנו כולם חוץ מהאחרון, ודלמא כוונתו היתה
מתחילה לחלק את כל נכסיו, ומה שהמתין בין מתנה למתנה, כיון
דעייני קא מעיני ויהיב – היתבונן בדעתו מה יתן לכל אחד,
ואחר כך נתן. משיבה הגמרא: סתמייה – סתם דרכו דשכיב מרע,
מידק דייק ויהיב – שמתחילה מתבונן בדעתו מה יתן לכל
אחד, ורק אחר כך הוא מתחיל לחלק, ולפיכך כשהפסיק בין נתינה
לנתינה גילה בדעתו שהוא 'נמלך'.
אמר רב אחא בר מניימי, אמר רב נחמן, שכיב מרע שקנה את כל
נכסיו הידועים לנו לאחרים, ועמד מחלו ורוצה לחזור בו, אינו
חוזר, ואף על פי שנחבאר במשנתנו ששכיב מרע שנתן את כל
נכסיו יכול לחזור בו, מכל מקום תישיין – אנו חוששים שפא' יש לו
נכסים במוינה אחרת שאותם השאיר לעצמו, ונמצא שזו מתנת
שכיב מרע במקצת. שואלת הגמרא: ואלא מוהייתין דקתני – מה
ששינוי במשנתנו (קמא), שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אם לא שייר
קרקע כל שהוא, אי מוהייתו תייתו ואם עמד מחלו חזר בו, תיבי
משפחת לה – באיזה אופן מדובר, הרי לעולם יש לחשוש שיש לו
במודנה אחרת נכסים שאינם ידועים לנו. משיבה הגמרא: אמר רב
קמא, משנתנו עוסקת באומר אני מקנה את 'כל נכסי' לפלוני,
ובכלל זה אף נכסים שבמקומות אחרים. תירוץ נוסף: מר בר רב
אשי אמר, משנתנו עוסקת במוהיין לן דלית ליה – שמוחזק לנו
שאין לו עוד נכסים.
מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, חזרה במקצת – שכיב מרע שנתן
את כל נכסיו לאחד, וחזר בו במקצת מהנכסים, ונתן אותם לאדם
אחר. האם הוי חזרה בכולה – האם יש לומר שכשביטל לאדם
מהמתנה שנתן לראשון, היתה כוונתו לחזור בו מכל המתנה שנתן
לראשון, ונמצא שהשני קיבל רק מקצת מהנכסים, ושאר הנכסים
נשארו ביד השכיב מרע, והרי זה 'מתנת שכיב מרע במקצת'
שדינה כמתנת בריא, או לא – שלא חזר בו מכל המתנה שנתן
לראשון אלא רק מאותו מקצת, וכיון שאף את אותו מקצת נתן
לשני, הרי זו מתנת שכיב מרע בכולה.
הגמרא פושטת את הספק מהברייתא: תא שמע מברייתא, שכיב

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ' ב

1 וְדַאי מְגַמֵּר גָּמַר וּמְקַנֵּי, אִי דִלְמָא כָּל לְגַבֵּי נַפְשִׁיהּ לֹא גָמַר וּמְקַנֵּי,
2 וּבֹדַאי נָתַן רַק עַל דַּעַת שִׁימוּת.
3 מְסִיקָה הַגְמָרָא: תִּיקוּ – יַעֲמִדוּ שְׁאֵלוֹת אֱלֹהִים בְּסַפֵּק, שֶׁלֹּא נִפְשְׁטוּ.
4 (לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא הִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו מֵהוּ, הִפְקִיד כָּל נִכְסָיו מֵהוּ, חֵילֵק
5 כָּל נִכְסָיו לְעַנְיִים מֵהוּ, תִּיקוּ).
6 הַגְמָרָא מִבֹּאֶרֶת אֶת הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע: אָמַר רַב
7 שֵׁשֶׁת, שְׂכִיב מֵרַע שֶׁאֵמַר אַחַת מִלְשׁוֹנוֹת אֱלֹהִים, יִטּוֹל – פְּלוֹנִי בְּנִכְסֵי,
8 וְכֵן אִם אֵמַר לְשׁוֹן יִזְכָּה, וְיִחְזִיק, וְיִקְנֶה, כּוֹלֵן לְשׁוֹן מִתְנַת הֵן,

9 וְקִנְיָה הַמִּקְבֵּל אֵף לֹא מַעֲשֵׂה קִנְיָן. כְּמִתְנִיתָא תָנָא – בְּבִרְיֵיתָא
10 שְׁנִינָא, אֵף לְשׁוֹנוֹת יִחְסִין, וְיִדְתָּ, שֶׁהֵם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל יְרוּשָׁה, מוֹעִילִים
11 בְּמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע כְּאֹפֶן שֶׁהַמִּקְבֵּל רָאִי לְיֹדְעוֹ, וְשִׁיטָּת רַבִּי יוֹחָנָן
12 בֶּן בְּרוּקָא הִיא הַסּוֹבֵר לַעִיל (קל). שֶׁאִם הָיוּ לוֹ בָּנִים רַבִּים וְאָמַר
13 שִׁירֵשׁ אֶחָד מֵהֶם אֶת כָּל הַנִּכְסִים, דִּבְרִיו קִיּוּמִים, וְלִפְיֶכֶךְ מוֹעִילָה
14 הַמִּתְנָה בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה.
15 אִיבָעִיָּא לָהּ,